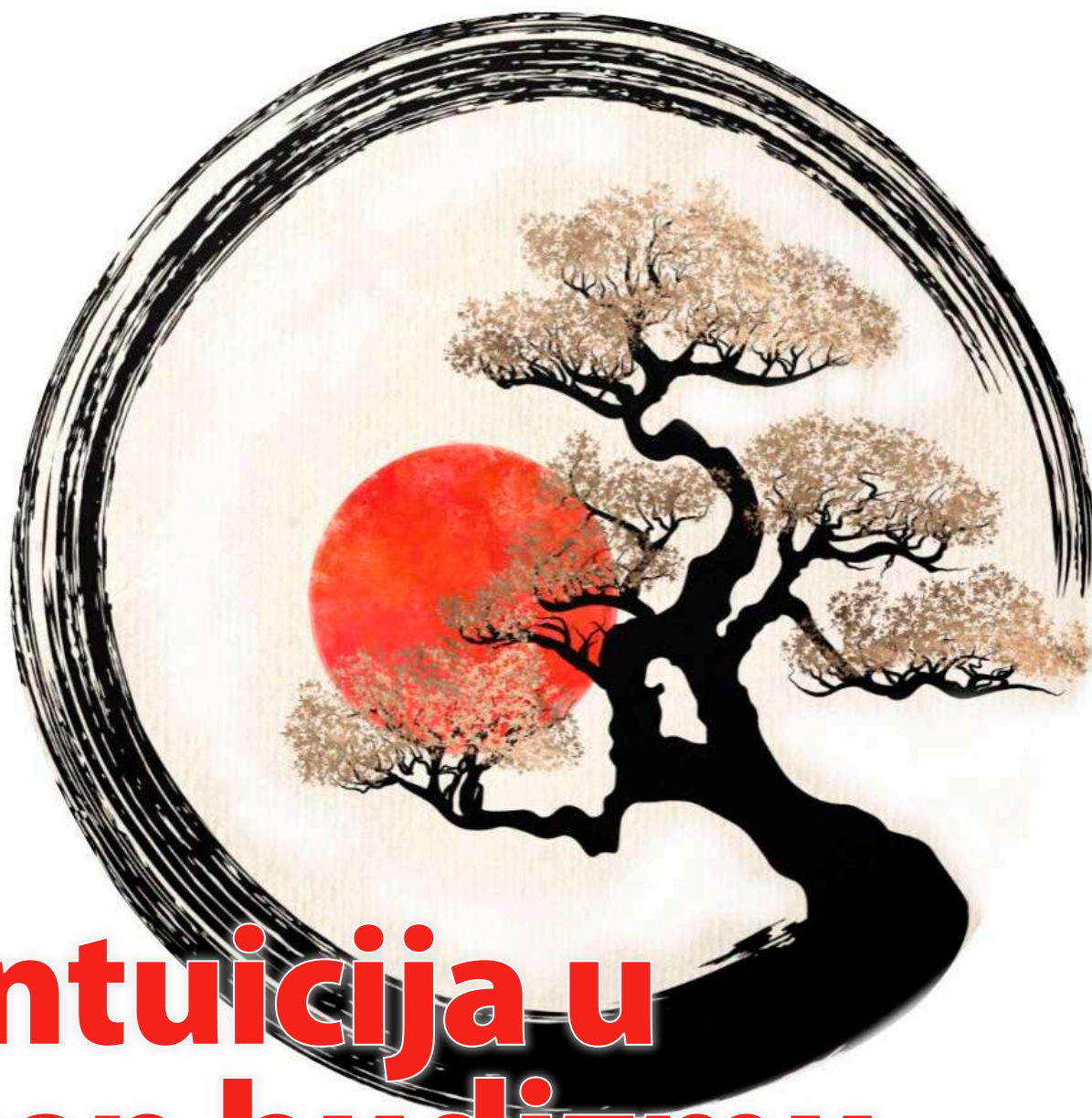

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

Intuicija u zen budizmu

KINTSUGI
zlatni spojevi

Ne radi se o
stvaranju antitijela

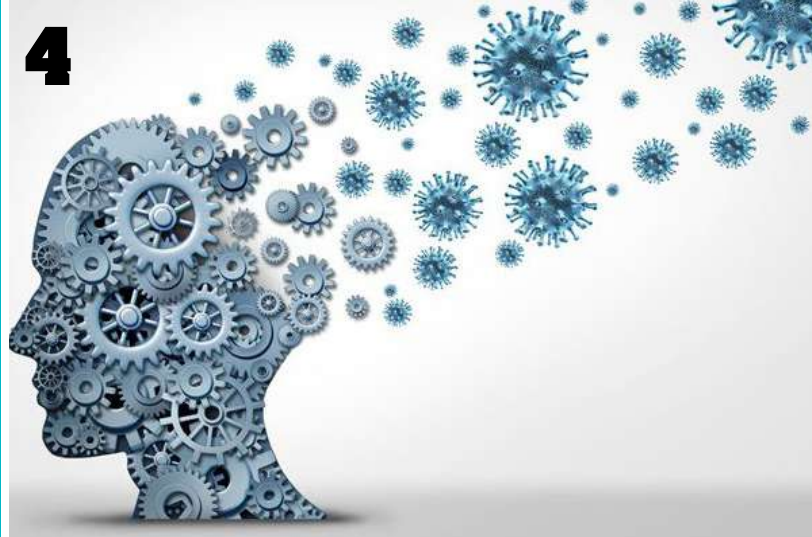

Znanost silovito
napreduje?

VELIKI BANJAN

4

NOVA AKROPOLA

ZA BOLJEG ČOVJEKA I BOLJI SVIJET

05 | 2021. WWW.NOVA-AKROPOLA.COM

Sadržaj

4 NE RADI SE O STVARANJU ANTITIJELE

Delia Steinberg Guzmán

6 ZNANOST SILOVITO NAPREDUJE?

Miguel Ángel Padilla

8 INTUICIJA U ZEN BUDIZMU

Jerko Grgić

13 KINTSUGI – UMJETNOST ZLATNIH SPOJEVA

Anđela Marković

16 Francis Bacon O MUDROSTI SEBIČNIH

18 VELIKI BANJAN

Ines Bakalar - Milatić

Impresum:

Glavni urednik: Andrija Jončić

Izvršna urednica: Nataša Žaja

Urednici rubrika: Dijana Kotarac, Ana Jončić,
Jerko Grgić, Nataša Žaja, Branko Zorić, Damir Krivdić

Lektura: Vedrana Novović, Branka Žaja

Tehničko uredništvo:

Svjetlana Pokrajac, Matija Prević

ISSN 1849-6237

Izdavač:

NOVA AKROPOLA - kulturna udruga

Ilica 36, 10000 Zagreb

Tel: 01/481 2222

web: www.nova-akropola.hr

e-mail: info@nova-akropola.com

6

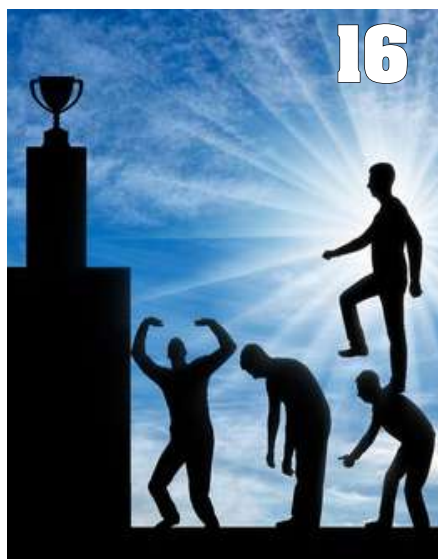
8

13

16

18

Nastanak nekog umjetničkog djela, znanstvenog otkrića ili filozofske spoznaje jedinstven je i tajanstven proces koji tek naslućujemo. Životi mnogih iznimnih ljudi potvrđuju da se iza svakog korisnog pronalaska ili lijepog djela nalaze sati i sati predanog rada, promišljanja, istraživanja... No ti isti ljudi potvrđuju da to samo po sebi nije dovoljno i da ne može biti istinski pokretač u nastanku bilo čega novog. Potrebno je još nešto puno suptilnije što izmiče uobičajenoj logici, nešto što vođeno jasnim osjećajem potrebe i na krilima nadahnuća nepogrešivo i izravno otvara nove horizonte...

Prema izvorima mnogih tradicija, ovaj put neposrednog uvida u bit stvari izvire iz našeg višeg, intuitivnog bića. Oslobođeno okvira razuma i svih izvanjskih, promjenjivih zahtijeva tijela i psihe, ono doseže duhovne spoznaje i sagledava cjelinu stvarnosti. Ovom velikom iskoraku prethodi dug put usavršavanja koji podrazumijeva život ispunjen vrlinama i odbacivanje svih iluzija.

No, kako to postići? Jedan od putokaza ostavio nam je na svoj osobit način i zen budizam koji ukazuje na ograničene spoznajne moći razuma i potiče buđenje intuicije koja omogućuje poimanje cjeline u kojoj je jedinstvo mnoštvo i mnoštvo jedinstvo. Poput zen slike kapljice kiše na listu na kojoj se odražava *stablo, šuma, čitav svijet, svjetlost zvijezda i sjaj dana*, potrebno je jednostavno biti prisutan u stvarnosti trenutka i okusiti dah vječnosti... ☸

Uredništvo

NE RADI SE O STVARANJU ANTITIJELA

Delia Steinberg Guzmán

Živimo u zagađenom svijetu i na to smo se priviknuli. Razina zagađenja okoliša raste iz dana u dan, pogotovo u velikim gradovima. Budući da ih ne možemo napustiti jer smo obvezama još uvijek u njima usidreni, jednostavno smo se počeli prilagođavati takvoj situaciji.

Naša tijela stvaraju antitijela i gotovo se prirodno navikavamo na protuprirodno. Međutim, proces je mnogo složeniji jer nije ograničen samo na fizičko okruženje, već se širi na psihološku i mentalnu razinu zagađujući ljudska iskustva do neslučenih razmjera.

Psihološka prljavština očituje se u grubim osjećajima koji se uvlače u sve pore života. Čini se da su nasilje, agresivnost i krajnja sebičnost postali uobičajena sredstva koja se koriste u većini društava.

Isprva uzrokuju veliku patnju, ali ako smo se pitali, koliko je dugo to moguće izdržati prije nego što sve eksplodira, sad nam je jasno, jer smo već proizveli antitijela za obranu te nastavljamo dalje kako najbolje znamo i umijemo.

Progone nas nesigurnost, strah i bespomoćnost, a ova antitijela su stvorila nešto što nalikuje ravnodušnosti, koja to ipak nije. Hladnoća kojom prihvaćamo

najveće okrutnosti – uz koje, zahvaljujući medijima, doručkujemo svaki dan – način je pružanja otpora, način da sebi kažemo "mene to neće uznemiriti, možda hoće kasnije, a možda ipak neće nikada..."

A što učiniti s korupcijom koja se neočekivano pojavljuje posvuda, pa čak i među onima za koje smo mislili

da ih poznajemo i da su nepotku-
pljivi? Opet ravnodušnost, preba-
civanje odgovornosti, nastavljamo
hodati kao da ništa nismo vidjeli
jer shvaćamo da bi naš prosvjed,
osim što ne bi urodio plodom,
mogao naštetiti našoj sigurnosti.
Postoje oni koji ulaze u igru oprav-
davajući je, dok se drugi odmiču
u nastojanju da se ne zaraze. U
jednom i drugom slučaju antitijela
uzrokuju da doživljavamo gotovo
kao normalno ono nad čim bi se
pri zdravoj svijesti zgranuli.

Ideje koje danas prevladavaju
napadaju razni virusi. U pravilu,
nije uobičajeno imati ideje, pa ni razmišljati; postoji
prilično oskudan skup tema koje dotiču javno mnije-
nje, vješto izmanipuliranih, i u nedostatku nečeg dru-
gog, to izmanipulirano javno mnijenje postaje ono što
svatko vjeruje da misli.

Budući da smo i ovdje suočeni s bolešću, ponovno
se stvaraju antitijela – asimiliramo te ideje, iako se ne
zaslužuju tako zvati, i odbacujemo sve druge koje im
se suprotstave. U konačnici, ta pasivnost nije zdrava,
to je tek podsvjesno prepoznavanje da nismo naučili
sami rasuđivati te da bismo, ukoliko to i pokušamo, bili
proglašeni ludim.

Mutirali smo. Iako nam antitijela pomažu da živimo
na određeni način, takav način života nije prirodan.
Kad bismo iznenada napustili svoja zagađena društva i
dospjeli na neko nebesko mjesto gdje je sve drugačije i

bolje, i nakon toga se vratili, otkrili bismo uolikoj smo
se mjeri naviknuli disati usred prljavštine.

U takvoj situaciji preostaju nam dvije mogućnosti:
prepustiti se mutaciji nadovezujući se na generacije
koje su sve više i više umjetne i sve bolje prilagođene
nagrdjujućem onečišćenju ili odbiti onečišćenje, tra-
žeći rješenja za pročišćavanje zraka, osjećaja i ideja.
Ovaj posljednji zadatak vrlo je težak. Da smo započeli
ranije, imali bismo manje posla. Sada se moramo suo-
čiti s pošasti koja nas guši i koja nam, u mnogim sluča-
jevima, oduzima snagu da se probijemo kroz nju. To
svakako vrijedi truda. Ne radi se o stvaranju antitijela,
već o životu sa zdravim tijelom; nije potrebno živjeti
braneći se od tisuću napada, već živjeti stvarajući veće
i bolje mogućnosti za čovjeka. U svjetlu filozofije, polja
ekologije su beskonačna. ♫

Sa španjolskog prevela: Vedrana Novović

ZNANOST SILOVITO NAPREDUJE?

Miguel Ángel Padilla

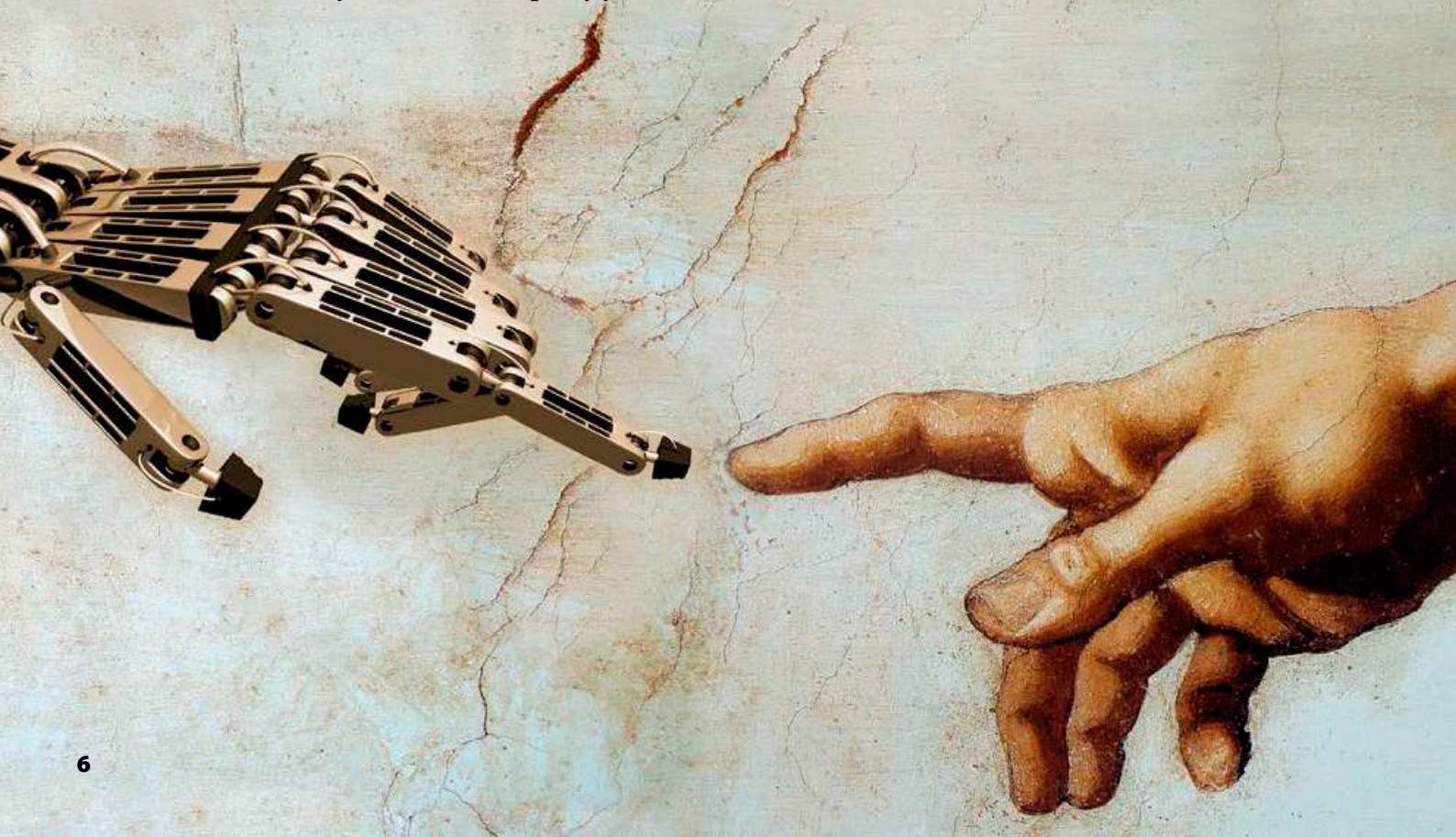
Znanost napreduje toliko silovito da čovjeku nalaže da si postavlja pitanja i izazove koji će mu poslužiti kao referentne točke uz pomoć kojih će lakše shvatiti i prihvatiti moć koju znanost pruža čovječanstvu. U suprotnom, njezina mu dostignuća mogu ostati "neprobavljiva".

Potraga za napretkom koji omogućuje oslobođenje čovjeka od patnje, bolesti i gladi u potpunosti je legitimna. Uvijek je poželjan iskorak koji nam daje sredstva za mirnu izgradnju pravednog društva, koji omogućava potpuno ostvarenje građana, njihovih kreativnih sposobnosti, vrlina, inteligencije, i koji podržava plodonosan suživot. Međutim, taj napredak nije zajamčen samim razvojem resursa kojima društvo raspolaže ili bi željelo raspolagati, kao što su ekonomski, znanstveni ili tehnološki, nego zahtijeva jasnoću ciljeva koji ih harmoniziraju i usmjeravaju. Ključni faktor razvoja upravo je čovjek, s obzirom na to da čitavo društvo ne ovisi toliko o resursima kojima može raspolagati, koliko o etičkim načelima onih koji tim resursima upravljaju. Ne

smijemo zaboraviti da su u konačnici upravo ekonomija, znanost i tehnologija u službi čovjeka, a ne obrnuto.

Znanost silovito napreduje; međutim, bilo bi opasno kada bi se taj napredak odvijao bez upliva savjesti. "Znanost bez savjesti, čovjekova je propast", kazuje stari aforizam. I u ovome, kao i u svemu, stvari nisu same po sebi ni dobre ni loše, već to ovisi o namjeri s kojom se koriste, a upravo su pojedinci oni koji tu namjeru određuju.

Znači li to da znanost ne bi trebala napredovati, kao što napreduje na području medicine, energetike ili tehnologije? Naravno da ne. Znanje je neizostavan oslonac ljudskog napretka i mora nastaviti rasti, čak i u više smjerova i područja nego što to određuju ekonomski interesi pojedinih sektora. Istraživanje bi ljudskom biću moglo donijeti ključne odgovore, kao i vrijedne instrumente za održivost razvoja na planetu, ali ono se mora moći slobodno usmjeravati prema zajedničkom i univerzalnom dobru, a ne k pojedinačnim prikrivenim interesima.

Panorama naše stvarnosti je kontroverzna. S jedne strane imamo dostignuća u vidu najsofisticiranijeg oružja, telekomunikacijskih i obavještajnih tehnologija, a s druge strane pojavljuju se otkrića koja povećavaju nadu koja se polaže u medicinu, otkrića kao što su npr. novi modeli bioenergetike, koja čovjeka promatra holistički, kao biće kojemu je zdravstveno stanje uvjetovano psiho-neuro-imunološkom ravnotežom. Genetika nam je s procesima staničnog rasta i razvoja živih bića otvorila čitavo jedno polje djelovanja, kao i pregršt pitanja. Taj oslonac koji čine znanstvene spoznaje i napredak metodologije važan je, ali ako je jedini, i ako se oslonimo samo na taj jedan stup da bismo išli dalje, narušit će se ravnoteža u svijetu.

Možda će zvučati beznadno, ali suočeni npr. s razvojem genetskog inženjeringa, možemo se zapitati kako običan građanin može imati povjerenja da će

laboratoriji i velike multinacionalne kompanije – koje nisu u stanju učiniti dostupnima patente koji mogu iskorijeniti tolike bolesti u zemljama trećeg svijeta – ispravno koristiti otkrića do kojih dolaze naši znanstvenici koji uglavnom rade za privatne interese, a financirani su javnim novcem.

Panorama stvarnosti je uistinu zastrašujuća. Možda nas čeka mračna budućnost ako ne budemo u mogućnosti društvu doprinijeti ne samo pukim sredstvima, već i etikom, ali ne prolaznom etikom koja izvire iz morala običaja, već istinskom životnom etikom.

Nastojimo čovjeku produžiti život za koju godinu, ali nas ne brine što je taj život ispunjen usamljenošću, mržnjom, neznanjem, tjeskobom i shizofrenijom.

Znanost neumoljivo napreduje; neophodno je učiniti jednake napore da društvo oborujemo univerzalnim vrijednostima, kulturom i humanošću, ali ne samo pojedince koji upravljaju, već i one koji moraju znati odabrati ljude koji će upravljati tim procesom.

Zato se ne radi o tome treba li ili ne treba usporavati njezin napredak. Možda se umjesto toga trebamo pitati u kojem smjeru usmjeriti taj napredak i je li cilj tog usmjerenja zadovoljenje općih potreba ljudskog bića. Nadajmo se samo da se nećemo pokajati što smo zanemarili taj drugi napredak koji se tiče humanih vrijednosti, koji bi se trebao razvijati ravnopravno sa znanošću i tehnologijom.

Ulažimo u znanost, ali i u obrazovanje čovjeka. Ulažimo u fizičko, ali i u psihičko zdravlje. Sve bi nas trebala brinuti ona pandemija koja u konzumerističkom društvu, u eri komunikacije, razbolijeva ljude zbog nedostatka stvarne formacije čovjeka. Možda me baš to čini filozofom, što mislim da napredak mora biti sveobuhvatan, jer u suprotnom nije napredak. ☸

Sa španjolskog prevela: Maša Jovanović

Intuicija u zen budizmu

Jerko Grgić

Zen budizam prilično je neobično učenje. Povjesničari i filozofi danas dvoje je li to religija ili filozofija, jer zen negira bilo kakve vanjske obrede, ne traži posebnu odjeću, način ishrane, a nema ni filozofskih rasprava, ni religijskih objava.

Cjelokupna zen literatura sastoji se od anegdota iz života zen učitelja i njihovih učenika. Te anegdote, iako često šaljive i pune duha, mogu izgledati nerazumljivo, čak i besmisleno, no to naravno nije točno. Zen budizam zapravo u potpunosti slijedi filozofsku koncepciju *mahajana* budizma, oslanjajući se ponajviše na učenje sadržano u *Prajnaparamita sutri*. Zen nema knjiga, jer se učenje u osnovi svodi na neposredno vođenje učenika od strane učitelja. U tom kontekstu anegdote o učiteljima služile su kao osnova praktične nastave novim generacijama učenika, ali pomisliti da je u njima sadržano cjelokupno učenje zen budizma bilo bi potpuno pogrešno.

Zen je nemoguće razumjeti bez poznavanja osnova budističkog učenja. Za budizam, ovaj je svijet iluzija predstavljen Marom, božanstvom neobične ljepote i privlačnosti, koje ima moć zaslijebiti čovjeka svojim sjajem, ali taj sjaj i ljepota nisu stvarni, već su dio svijeta iluzije. Mara je sinonim naše vlastite vizije stvarnosti koja je više rezultat naših želja i htijenja, onog kako bismo mi htjeli da jest, nego onog što stvarno jest. U Kini i Japanu ideja iluzije predložena

je papirnatim vratima: ona postoje za one koji nisu pokušali proći kroz njih, jer misle da su vrata čvrsta i neprobojna. Međutim, ona predstavljaju problem samo dok ne uočimo da su od papira.

Zen budizam je filozofska religija čiji je osnovni cilj prosvjetljenje, odnosno razbijanje papirnatih vrata iluzije. Drugim riječima, cilj je spoznati sebe i svijet koji nas okružuje kako bismo mogli živjeti u skladu s vlastitom prirodom. Potrebno je uočiti koji je dio nas načinjen od papira te smoći snage odbaciti ga kako bismo ostavili samo ono što je dio našeg istinskog bića. Da bi se u tome uspjelo, potrebno je unijeti svjetlo u vlastito biće, usavršiti se u vladanju sobom, što se prvenstveno postiže ostvarivanjem vrlina. Zato se život shvaća kao put, traganje utemeljeno na moralnoj ispravnosti. Tek usavršavanjem, kada se zadobije sjaj svjetla lišen tame iluzija, to svjetlo daje čovjeku sposobnost za dotad nezamisliv korak – spoznaju metafizičke stvarnosti koja postoji izvan svih varljivih iluzija svijeta. Trenutak u kojem se to događa zen budisti nazivaju *satori*, prosvjetljenje, a rezultat je postizanje *nirvane* – što doslovno znači "izlazak iz neprohodne prašume" u kojoj se dotad boravilo.

Metafizička stvarnost korijen je i izvor svega, u njoj nema dualnosti niti ikakvih podjela te se o njoj ne može ništa reći, niti ju je moguće shvatiti i opisati

na bilo koji razumu shvatljiv način. Zbog toga je budisti jednostavno nazivaju *šunjata*, praznina, pri čemu šunjata ne označava prazan prostor, već umu neshvatljivu cjelinu bez dijelova.

Prema budističkom učenju, um je onaj koji diferencira stvari. U njemu su uvijek prisutni onaj tko promatra i ono što se promatra. Um je dio cjeline, a kako je cjelina zbroj različitih dijelova i samim tim više od svakog pojedinog dijela, ona ne može biti spoznata od strane bilo kojeg njezinog dijela. Utoliko je priroda cjeline prazna od svih zamislivih koncepcija koje se odnose na njezine dijelove. Zbog toga zen budizam nije zainteresiran za put uma i ne traži racionalno objašnjenje stvarnosti. To je razlog zašto pouke namijenjene učenicima sadrže nelogičnosti i izgledaju besmislene, jer se nastoji nadići granice uma i razviti sposobnost neposredne spoznaje stvarnosti.

Zen poduka odvijala se tako da učitelj postavi pitanje na koje učenik treba dati zadovoljavajući odgovor. Među poznata se pitanja ubrajaju: "Što je glas jedne ruke?", "Kada bik dođe do ruba provalije, glava, rogovi i kopita prolaze, zašto rep ne prolazi?", "Kada ne misliš na dobro i ne misliš na zlo, kako izgleda tvoje prvobitno lice koje si imao prije rođenja?" Ovakva pitanja nazivaju se *koani*. Koan doslovno znači "neprolazni prolaz" jer je neprolazan za sve misaone tokove, ali se ipak može proći kada se dosegne sposobnost izravne, intuitivne spoznaje koju zen budisti nazivaju *prajna*.

MONDO

Mondo je razgovor u četiri oka između učitelja i učenika zen budizma. U nekim školama zen budizma zahtijevao se tijekom mondoa neposredan odgovor dat bez razmišljanja. Kroz mondo učitelj provjerava je li učenik dosegnuo spoznaju. Ovisno o tome, razgovor izgleda više ili manje smislen. S vremenom se razvio pravi obredni oblik razgovora, a najblistaviji od njih pamtili su se i postali svojevrsni primjeri za buduće naraštaje učenika.

* * *

Yikwanu, majstora iz Kozenjia u vrijeme Tang dinastije, upitao je učenik:

"Ima li pas Buddhinu prirodu?"

"Da, ima", odgovorio je majstor.

"Imate li vi Buddhinu prirodu?", glasilo je sljedeće pitanje.

"Ne, ja je nemam."

"Ako kažu da su sva bića prožeta Buddhinom prirodom, kako to da je Vi nemate?"

"To je zato što ja nisam ono što ti nazivaš 'sva bića'."

"Ako niste to, jeste li vi Buddha?"

"Ne, nisam ni to."

"Pa što ste onda, na kraju krajeva?"

"Ja nisam što."

Nakon razmišljanja učenik upita:

"Da li se to može vidjeti ili dokučiti?"

Majstor je odgovorio:

"To je iznad umovanja ili dokazivanja i zbog toga se naziva nezamislivo."

* * *

Juten upita redovnika: "Odakle dolaziš?"

"Dolazim iz samostana koji se nalazi na zapadnoj obali rijeke gdje je svetište Kwannon."

"Jesi li vidio Kwannon?"

"Da, jesam."

"Jesi li ga vidio na desnoj ili lijevoj strani?"

"Kod viđenja ne postoji ni lijevo, ni desno," zaključio redovnik.

Budizam, poput mnogih drugih učenja, razlikuje subjektivni od objektivnog uma. Subjektivni um ima egocentričnu sliku stvarnosti, odnosno svijet promatra iz jednog kuta – sebe samog, i zato ima ograničenu sposobnost viđenja. Zbog toga će dva promatrača koja gledaju isto stablo s različitih strana imati različite predodžbe tog stabla. Nadalje, te će predodžbe biti obojene onim što se želi vidjeti, odnosno onim čemu netko daje prioritet. Subjektivni um, dakle, ne daje točnu sliku stvarnosti.

Objektivni um je pomoću inteligencije sposoban promotriti stvari sa svih strana i dobiti puno točniju sliku onog što promatra, ali ni on nije sposoban sagledati sve. Budući da je uvijek podijeljen na promatrača i ono što se promatra, um nije u stanju ući u bit stvari i zato je njegovo viđenje nepotpuno. Da bi bilo potpuno, potrebno je da se promatrač i promatrano stope u jedno. To je moguće tek razvojem intuicije u kojoj se gube razlike između promatrača i promatranog. Intuicija u ovom kontekstu nije predosjećaj, niti viđenje budućnosti, već najviši oblik spoznaje dostupan čovjeku. Za budiste je to mogućnost spoznaje šunjate.

Omiljena budistička ilustracija prirode prajna intuicije dana je slikom Mjeseca koji se odražava u beskonačno promjenjivim oblicima vode. Prajna je samospoznaja o cjelini u kojoj je jedinstvo mnoštvo i mnoštvo jedinstvo. U ovom kontekstu prajna i šunjata postaju sinonimi.

Nemoguće je objasniti što je intuicija, iako je – kako kažu budisti – svaki čovjek posjeduje u potencijalu. Onaj tko je razvio ovu sposobnost može je prepoznati kod drugih, ali je ne može racionalno objasniti drugima, jer ona nadilazi logiku uma. Zen učitelj Mumon napisao je: "Znat ćete, ali samo za sebe; kao nijemi čovjek koji je usnuo san koji nikom ne može ispričati."

Upravo zbog toga što se priroda izravne spoznaje ne može objasniti na logičan način, u zen literaturi pronalazimo nelogična "objašnjenja" prajna intuicije, kao npr. u *Prajnaparamita sutri*: "Ono što je poznato kao prajna nije prajna i zbog toga je poznato kao prajna." "Ja nisam Ja i zbog toga Ja sam Ja." "Budha je rekao: moje učenje je misliti mišljenje nemišljenjem, govoriti govor negovorenja, vježbati disciplinu nediscipline." U ovom duhu Fu Daishi napisao je pjesmu:

*Idem praznih ruku,
no lopata mi je u rukama
Pješačim, jašući na govedu*

*Kad prelazim most,
gle most teče, a ne rijeka.*

Još jedna karakteristika prajna intuicije koju ističu zen učitelji je njezina protočnost. Ona je izravna, u njoj ne smije biti mjesta za razmišljanje, jer čim se počne razmišljati, prajna se povlači, nestaje. Otuda odgovori učitelja ponekad iznenađuju, kao u koanu o Tozanu u kojem redovnik upita Tozana: "Što je Budha?", a on bez razmišljanja odgovori: "Tri kilograma lana."

Već spomenuti učitelj Mumon napisao je: "Onaj tko se oslanja na riječi i pokušava shvatiti zen pomoću objašnjenja, taj je poput nesuvisla čovjeka koji pokušava udariti Mjesec štapom ili počesati stopalo kroz potplat na cipeli."

Poslušajmo, dakle, savjet i ostavimo se nagađanja o prirodi intuicije. Ovaj savjet nam ukazuje i na nešto drugo, a to je da postoji drugi način razumijevanja zena. *Mondoi*, razgovori u četiri oka između učitelja i učenika, čija je svrha bila provjeriti stupanj spoznaje učenika, i koani koji su u tim prigodama bili zadavani učeniku, bili su namijenjeni učenicima koji su već prošli određene faze nutarnjeg razvoja, jer je *prajna paramita* posljednja u nizu od šest paramita koje učenik mora savladati.

Paramite su savršenstva, vrline koje učenik mora u potpunosti usvojiti. Prvih pet vrlina su vrline svijesti, srca i volje, koje učeniku omogućuju pročišćenje, unošenje svjetla u vlastito biće. Tek kada su one usvojene, učenik je spreman za veliku pustolovinu osvajanja prajne. Ne shvaćajući ovo, danas mnogi "istraživači" zena misle da je potrebno odbaciti um i logiku, i živjeti nastojeći probuditi prajnu. Ali zen ne govori o odbacivanju uma, već o njegovom nadilaženju. No, ne može se nadići ono što se prethodno nije usvojilo.

Zen budizam ostavlja utisak lakoće, dobrote i tolerancije, i to je sasvim točno s aspekta djelovanja učitelja i učenika prema drugim bićima. Ali ako pogledamo kakvi su bili prema sebi, vidjet ćemo vrlo strog i nepopustljiv stav, sasvim u skladu sa savršenstvima koja su nastojali postići. Prvo od njih naziva se *dana* – davanje, nesebičan rad, kao posljedica ljubavi i milosrđa za sva bića. Drugo je *šila* – moralna ispravnost koja zahtijeva sklad misli, riječi i djela. Treće je *kšanti* – strpljivost i postojanost, prožete ljubavlju u izvršavanju obaveza prema sebi i drugim bićima. Četvrto *viraga* – ravnodušnost prema užitku i boli, pobjeda nad iluzijom, opažanje jedino istine. Peto je *virya* – nutarnja energija koja omogućuje hrabrost

KOAN

U zen terminologiji *koan* se može odnositi na anegdotu o nekom starom učitelju, razgovor između učitelja i učenika, izjavu ili pitanje koje je izrekao neki učitelj, a koristi se kao sredstvo za spoznaju konačne istine zena. Koan predstavlja nerješiv logički problem, vježbu za nadintelektualnu svijest, koju na kraju mondoa učitelj zadaje učeniku. Nakon razmišljanja o svom koanu, učenik ponovno odlazi na razgovor kod učitelja, a u međuvremenu sadržaj njihova razgovora ostaje tajna. Koan je pitanje koje zbunjuje učenikovu svijest, a treba ga potaknuti da probudi u sebi intuitivnu spoznaju. Iako postoje mnogi koani, prosvjetljenje se može postići rješenjem jednog jedinog.

* * *

Redovnik upita Chao-Choua (Joshu):

"Zašto je Bodhidharma došao u Kinu?"

Chao-Chou odgovori:

"Čempres u vrtu."

* * *

Chu (Kokushi), carev učitelj, pozove svog poslužitelja: "Oshine!"

"Da", odmah odvratí Oshin.

"Oshine!", još jednom pozove Chu.

"Da", spremno odvratí Oshin.

"Oshine!"

"Da."

Chu tada reče:

"Mislio sam da sam ja pogriješio prema tebi, a ustvari si ti pogriješio prema meni".

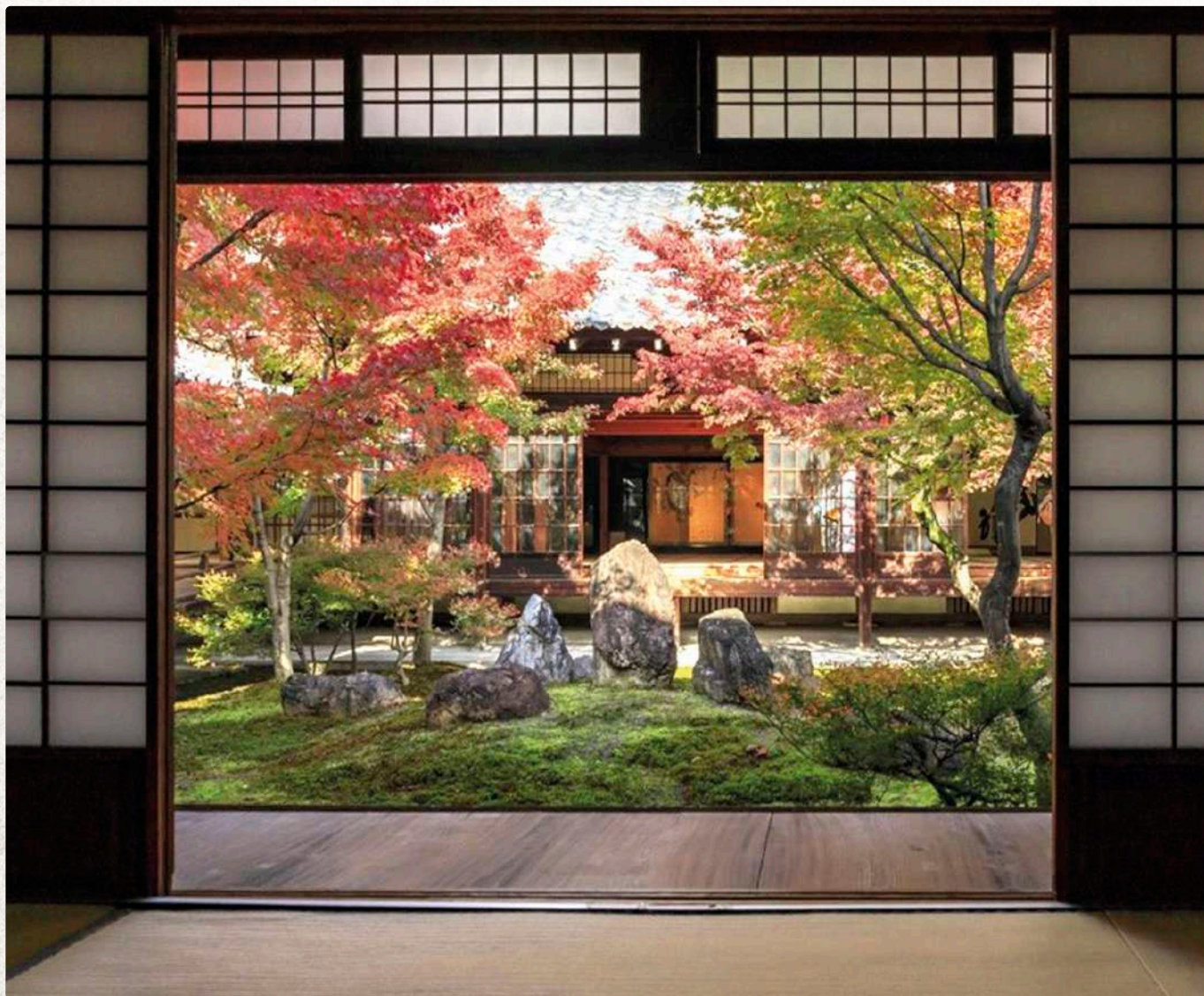
i odvažnost u izvršavanju onoga što je potrebno i korisno, bez padanja pod utjecaj sebičnih želja. Šesto *dhyana* – meditacija, stanje nutarnjeg mira u svim situacijama, koje omogućuje ispravnu usredotočenost na sebe i svijet oko sebe.

Naziv zen samo je japanski način čitanja kineskog ideograma za *dhyanu* – meditaciju, ali ovaj izraz ne smije se shvatiti kao poziv na asketizam, povlačenje u osamu i vježbanje kontemplacije u sjedećem stavu. Zen učitelji nijekali su vrijednost takvog oblika traganja za istinom, kao što se vidi iz priče o susretu Huai Changa i Ma Tsua. Ma Tsu (japanski Baso), koji će kasnije postati najveći učitelj zen budizma u Kini, u to je vrijeme vježbao meditaciju u samostanu Chuanfau. "Vaša svjetlosti, koja je svrha sjedenja i meditiranja?" upita ga Huai Chang, učenik Hui Nenga. "Cilj je postati Buddha", odgovori Ma Tsu. Na to Huai Chang dohvati dvije cigle s poda i počne trljati jednu o drugu, pa ga Ma Tsu upita: "Što to radite, majstore?" "Pravim ogledalo", odgovori Huai Chang.

"Kako se može napraviti ogledalo trljanjem cigli?", začuđeno upita Ma Tsu. "Kako se može postati Buddha sjedeći i meditirajući?" odvrati Huai Chang.

Tek u susretu sa životnim okolnostima, potrebama i problemima čovjek može uistinu razvijati svoje sposobnosti i mjeriti koliko je u tome uspješan, odnosno koliko je stvarno i istinsko ono što je postigao. Zato se život shvaćao kao put, traganje, u kojem se svakim danom i svakim novim iskustvom uči živjeti sve stvarnije.

Za kraj ilustrirajmo ovu istinu zena pričom o mladim učenicima sa Zapada koji su sredinom prošlog stoljeća došli u Japan učiti zen. Jedan od prvih zadataka koji su dobili bilo je čišćenje toaleta. Misleći da se na taj način, neugodnim poslom, želi iskušati koliko je istinska njihova želja za učenjem, duboko su se iznenadili kad su tamo zatekli učitelja kako čini to isto. Iznenadeni, upitali su: "Učitelju, pa zašto Vi čistite toalet?" "Zato što je prljav", glasio je odgovor. 卐

KINTSUGI

UMJETNOST ZLATNIH SPOJEVA

Andela Marković

Što činimo kad nam se slomi nešto jako drago, neka lijepa uspomena? Pokušavamo li popraviti slomljeno ili to bacamo? Ili možda čuvamo slomljeno? Odustajemo li prebrzo, tražimo li odmah nešto novo ili ipak uložimo trud i ustrajemo dok predmet opet ne spojimo?

Japanska tradicija njeguje *kintsugi*, što doslovno znači "zlatni spojevi", ili *kintsukuroi*, "zlatni popravak", umjetnost popravljanja polomljene keramike spajanjem dijelova na mjestu loma pomoću laka pomiješana s nekim plemenitim metalom u prahu – zlatom, srebrom ili platinom.

Kako je nastao kintsugi?

Iako postoji više teorija o nastanku ovog umijeća blisko povezanog s japanskom čajnom ceremonijom, ipak se najčešće dovodi u vezu s japanskim šogunom koji je živio u XV. stoljeću u Kyotu.

Prema tom izvoru, šogun Ashikaga Yoshimasa je jednom polomio svoju omiljenu šalicu za čaj i poslao je u Kinu da je kineski obrtnici poprave. Danas bi bilo pretjerano slati djeliće slomljene šalice u drugu zemlju na popravak. No, da bismo bolje razumjeli duh tog vremena i ono što je Ashikagi i njegovim suvremenici bilo važno, moramo prvo razumjeti zašto su čaj,

Japanski šogun Ashikaga Yoshimasa

a samim time i jedna polomljena šalica za čaj, imali toliki značaj.

Uz čaj se u Japanu već i u Ashikagino vrijeme vezala izuzetno važna tradicionalna ceremonija (*chanoyu*). Uključivala je posebne prostorije za pripremu i ispijanje čaja, obredna pravila koja su se morala poštovati da bi ceremonija bila uspješna, te poseban pribor, čajnik i šalice. Bio je to dragocjen trenutak mira, vrijeme posvećeno susretu sa samim sobom, ali i susretu s prijateljima. Pomna se pažnja pridavala svakom detalju pa se iz čajne ceremonije razvila i posebna estetika.

Nezadovoljan što mu se šalica iz Kine vratila s ružnim metalnim spojnicama, potražio je rješenje kod japanskih obrtnika i umjetnika. Znajući koliko šogun uživa u lijepim stvarima, a još više potaknuti njegovom upornošću da spasi šalicu, odlučili su isprobati nešto novo. Pukotine između komada keramike popunili su lakiranim smolom i zlatom u prahu, naglašavajući tako mjesto loma i pretvarajući ga u sastavni dio šalice koji joj daje dodatnu ljepotu i vrijednost.

Šogun Yoshimasa bio je istaknuta ličnost u povijesti Japana. Iako neuspješan u ratovanjima i vojnim akcijama, ostao je upamćen kao šogun izrazitog umjetničkog senzi-

biliteta. Spominje ga se kao središnju figuru u razvoju umjetničkog pravca *Higashiyama*, za koji se smatra da predstavlja temelj današnje japanske umjetnosti i koji je oblikovao karakteristični japanski pogled na ljepotu kao nešto otmjeno i suzdržano. Ta je umjetnost pod snažnim utjecajem zen budizma njegovala čajnu ceremoniju (*chado*), izradu cvjetnih aranžmana (*ikebana*), klasičnu japansku plesnu dramu (*no drama*) i slikanje mastilom (*sumi-e*).

Kintsugi je ubrzo stekao velik broj poštovatelja pa bi imućni ljudi ponekad i namjerno razbijali vrijedne keramičke predmete da bi ih se moglo popraviti zlatnim nitima. Upravo je o tome ostala zabilježena jedna anegdota. Sen no Rikyu, majstor čajne ceremonije i zagovornik filozofije *wabi-sabi* koja slavi nesavršenosti, prisustvovao je večeri koju je u njegovu čast priredio imućan domaćin. Domaćin se hvalio skupom čajnom zdjelom iz Kine koja je plijenila pažnju svih prisutnih gostiju uživajući u komplimentima na račun svoga istančanog ukusa. Sen no Rikyu je sve to vrijeme kroz prozor promatrao granu koja se njihala na vjetru i razgovarao s ostalim gostima, ne pridajući pažnju hvaljenoj zdjeli za čaj. Kada je Sen no Rikyu napustio gozbu, domaćin je, zbog njegove ravnodušnosti, u bijesu razbio čajnu posudu. Okupljeni gosti su sakupili slomljene fragmente predmeta te ih poslali na lijepljenje tehnikom kintsugi. Kad je sljedeći put Sen no Rikyu posjetio tog istog domaćina, vidio je staru zdjelu za čaj u novom ruhu i oduševio se njome.

Kintsugi filozofija

Kintsugi nije samo umjetnost ili samo tehnika popravljavanja predmeta, već iza toga stoji živa filozofija. Kintsugi je izrastao iz osjećaja žaljenja koji nastaje kada se izgubi nešto što nam je drago i do čega nam je stalo, te iz potrebe da se prihvati promjena s kojom smo suočeni (*mushin*). Zato su i spojevi polo-

mljene keramike oslikani motivima prirode – rijeke, potoci – koji nas trebaju podsjetiti da je promjena uvijek prisutna i jedina sigurna, kao što je govorio i Heraklit. Ako se čitavi, naoko stameni planinski lanci transformiraju pod utjecajem vremena, što preostaje nama ljudima osim da se hrabro i svjesno suočimo s promjenama koje vrijeme neizbježno donosi.

Tehnika kintsugi na djelu

Kada su pronađeni svi razbijeni ili otkrhnuti dijelovi, onda se mjesto loma spaja upotrebom laka ili smole s primjesama praha nekog plemenitog metala. Ta smjesa funkcionira kao ljepilo koje popunjava linijske pukotine. Ako se pak ne mogu pronaći svi odlomljeni dijelovi keramike, onda se onaj komadić koji nedostaje u potpunosti izlijeva od ove smjese, te ona više nema samo funkciju ljepila već i građivnog materijala predmeta kojem se pokušava vratiti život.

Međutim, koliko god to na prvi pogled djelovalo jednostavno, kod pravih kintsugi majstora popravak većih i finijih komada keramike može potrajati i do mjesec dana, jer tehnika zahtijeva preciznost u postupku i strpljenje za vrijeme sušenja spojeva.

Japanska estetika cijeni znakove korištenja i dotrajalosti uslijed upotrebe predmeta. Predmeti postaju profinjeniji zahvaljujući svojoj troš-

nosti. Filozofija kintsugija nas podsjeća da tragovi bitaka i prolaska vremena ne umanjuju entuzijazam, već ga naprotiv rasplamsavaju ako svoje slabosti pretvorimo u zlatni prah iskustva. Možda zato bore na nečijem licu tako dobro pristaju uz sjaj u očima. 𐄂

nosti. Pukotine i popravci se smatraju jednostavnim i logičnim slijedom događaja u životu predmeta.

Ne samo da se ne pokušava sakriti šteta, već je popravak doslovno osvijetljen, svojevrsni fizički izraz duha mushina. Mushin se često doslovno prevodi kao "bez uma", ali nosi konotacije potpuno postojećeg u trenutku, nevezanosti, smirenosti usred promjenjivih uvjeta (...) Promjene u postojanju tijekom vremena, kojima su podložni svi ljudi, ne bi mogle biti jasnije nego u napuknuću, okrhnuću i lomu kojima je podložno i keramičko posuđe. Christy Bartlett, Flickwerk: The Aesthetics of Mended Japanese Ceramics.

Svakoga od nas kroz život nešto udara i lomi. Što činimo sa slomljenim unutar sebe, s napuklim odnosima i vezama? Potrebno je *slomljeno* prihvatiti kao prilike koje nam nezaustavljivo dolaze sve dok ne izrazimo neku novu kvalitetu sakrivenu u temeljima svog bića.

Britanska umjetnica Billie Bond inspirirana kintsugi filozofijom u svojim djelima prikazuje istovremeno ljudsku krhkost i snagu.

O MUDROSTI SEBIČNIH

Francis Bacon

Mrav je mudro stvorenje za sebe sama, ali je štetočina u voćnjaku ili u vrtu. I zaista, ljudi koji su veliki samoljubivci nanose štetu državi. Razlikuj ljubav prema sebi od ljubavi prema društvu; i budi tako iskren prema sebi da ne budeš neiskren prema drugima, naročito ne prema svom kralju i domovini. Jadno je čovjekovo djelovanje ako je njegovo središte on sam...

Ocjenjivanje svega prema sebi opravdanije je kad je u pitanju vladar; jer vladar ne ovisi sam o sebi zato što njegovo dobro i zlo ovise o zajedničkom dobru. Ali veliko je zlo kad vladarev sluga ili građanin u državi postupa tako. Jer kakvi god poslovi prolazili kroz ruke takvog čovjeka, on će ih uvijek savinuti prema vlastitim ciljevima koji se često ne podudaraju s namjerama njegova gospodara ili države. Zato neka vladar ili država biraju službenike koji nemaju takvu karakternu crtu, osim ako ih ne kane uzeti samo kao pomoćnike koji nemaju samostalne ovlasti. Ono što stvar čini još pogubnijom je gubitak svake mjere. Već je dovoljno nelogičnosti u tome što se korist sluga pretpostavlja gospodarevoj, no krajnost je još i veća kada slugina sitna korist ide nauštrb gospodareve krupne dobiti. A takav je slučaj kada su nedostojni časnici, blagajnici, poslanici, vojni zapovjednici i druge nepoštene

i podmitljive sluga koji okreću stvari u svoju korist te svojim sitnim sebičnim ciljevima i željama upropaštavaju krupne i značajne poslove svojih gospodara. Uglavnom, korist koju takve sluga vide najčešće je razmjerna njihovu imetku, ali šteta koju su tom koristi nanijeli svome gospodaru razmjerna je njegovu položaju.

Uistinu, takva je priroda većine silnih samoljubivaca da su kadri zapaliti i tuđu kuću samo da bi sebi ispekli jaja. Ipak, takvi ljudi često uživaju povjerenje svojih gospodara zato što oni proučavaju upravo kako će im ugoditi, a za sebe izvući korist, a da to postignu, zapostavit će dobro svojih gospodara.

Sebična mudrost izopačena je u mnogim svojim vidovima. To je mudrost štakora koji će sigurno napustiti kuću nešto prije nego što se sruši. To je mudrost lisice koja izgoni jazavca iz jazbine koju je on sam iskopao i načinio za sebe. To je mudrost krokodila koji roni suze kad hoće proždrijeti. Ali ono što posebno valja uočiti je to da su oni koji su (kao što Ciceron veli o Pompeju) *sui amantes, sine rivali* (samoljubivci, bez premca) često nesretni. I dok su cijelog svog vijeka sve žrtvovali sebi, naposljetku postaju i sami žrtve nestalnosti sreće, čija su krila mislili da su podrezali svojom sebičnom dovrtljivošću. ☞

Priredila: Dijana Kotarac

PREPREKA ILI PRILIKA

U davna vremena neki je kralj stavio nasred ceste veliki kamen. Zatim se sakrio i promatrao hoće li tko maknuti kamen. Nekoliko moćnika i bogatih trgovaca iz njegova kraljevstva došli su do kamena i zaobišli ga. Neki su se glasno ljutili na kralja koji nije ništa učinio da bi ceste bile prohodne i uređene, no nitko od njih nije ni prstom maknuo da bi uklonio kamen.

Nakon toga cestom je došao seljak koji je na leđima nosio koš pun trave. Kad je došao do kamena, odložio je teret s leđa i započeo gurati kamen.

Dugo se trudio dok kamen nije dokotrljao do ruba ceste. Natovario je breme ponovno na leđa i želio nastaviti put, no na mjestu gdje je ležao kamen ugleda vrećicu. U vrećici su bili zlatnici i kraljeva poruka da zlatnici pripadaju onome koji makne kamen s ceste.

Seljak je tada shvatio ono što su drugi govorili u poslovicama:

"Prepreka je zapravo prilika da poboljšamo svoj položaj." 🏠

VELIKI BANJAN ŠUMA OD JEDNOG STABLA

Veliki banjan glavna je znamenitost botaničkog vrta Acharya Jagadish Chandra Bose u Calcutti. Star je više od 250 godina i pokriva oko 14 500 kvadratnih metara zemljišta. Visine je oko 25 metara, a opsega krošnje oko 420 metara! Oko njega je izgrađena staza dužine 330 metara da bi ga posjetitelji mogli obilaziti. No, banjan se nastavio širiti i u međuvremenu je prešao preko staze.

Banjan, bengalska smokva ili fikus (lat. *Ficus benghalensis*), najrazgranatije je stablo na svijetu.

Domovina mu je indijski potkontinent, no prenesen je i na druge kontinente. Ime su mu dali Europljani po trgovcima, *banyan*, koji su imali običaj okupljati se oko njega i trgovati zaštićeni od žarkog indijskog sunca. Hindusima i budistima to je sveto stablo koje se često spominje u vedskim spisima pod sanskrtskim imenima *nyagrodha*, *vat*, *vata*, *bahupada*.

Stablo ima horizontalno jako izdužene grane s karakterističnom "šumom" zračnoga korijenja. Kad dosegnu zemlju, ukorijene se, odebljaju i odrvene te postanu potpora golemoj razgranatoj krošnji. Na taj se način stablo širi, kao da "hoda" pomoću novih debala, zbog čega na sanskrtu nosi ime *bahupada* – "mnogo-stopala", dok istodobno od svih poznatih stabala pušta najdublje korijenje u zemlju.

Prvi Europljani koji su se susreli s ovim neobičnim stablom bili su vojska Aleksandra Makedonskog koja je stigla u Indiju 326. g. pr. Kr. Zadivljeni banjanom, po povratku u Grčku prenijeli su svoje utiske najpoznatijem botaničaru Teofrastu.

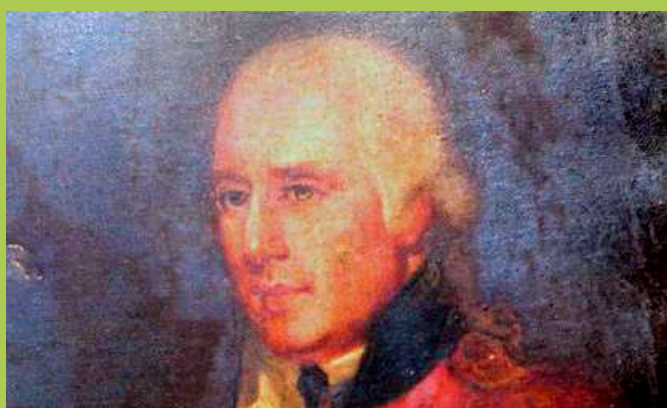
Veliki banjan danas ima oko tri tisuće debala, što ostavlja dojam kao da se radi o pravoj šumi, a

Najveće stablo banjana je *Thimmamma Marrimanu*, a nalazi se u jugoistočnoj indijskoj državi Andhra Pradeš. Ostali izuzetni primjerci nalaze se u Calcutti, Adyaru, Bangaloreu, Aurovilleu.

Nearh, general Aleksandra Makedonskog, opisao je velik primjerak banjana na obali rijeke Narmade u današnjoj zapadnoj indijskoj državi Gudžarat. Moguće je da je opisao banjan koji danas nosi ime *Kabirvad*, po mističnom mudracu i pjesniku Kabiru iz XV. stoljeća koji je tamo često boravio. Prema Nearhovoju zabilješci, krošnja je bila toliko razgranata da se pod nju sklonilo sedam tisuća ljudi. Danas površina *Kabirvada* iznosi 17 520 m² (4,33 hektara), s obodom od 641 m i ima više od tri tisuće debala.

Botanički vrt u Calcutti utemeljio je 1787. godine britanski pukovnik Robert Kyd koji se živo zanimao za hortikulturu. On je ideju o botaničkom vrtu predložio tadašnjem generalnom guverneru Istočnoindijske kompanije, posredstvom koje je Indija postala dio britanskog kolonijalnog carstva. Plan je odobren, a Kyd je postao nadzornikom. Njegov nasljednik, botaničar William Roxburg, nastavio je rad na botaničkom vrtu s ništa manjim žarom te je prikupio golemu zbirku biljaka iz cijele Indije. Od 2009. godine botanički vrt nosi ime po svestranom indijskom prirodoslovniku Jagadishu Chandri Boseu.

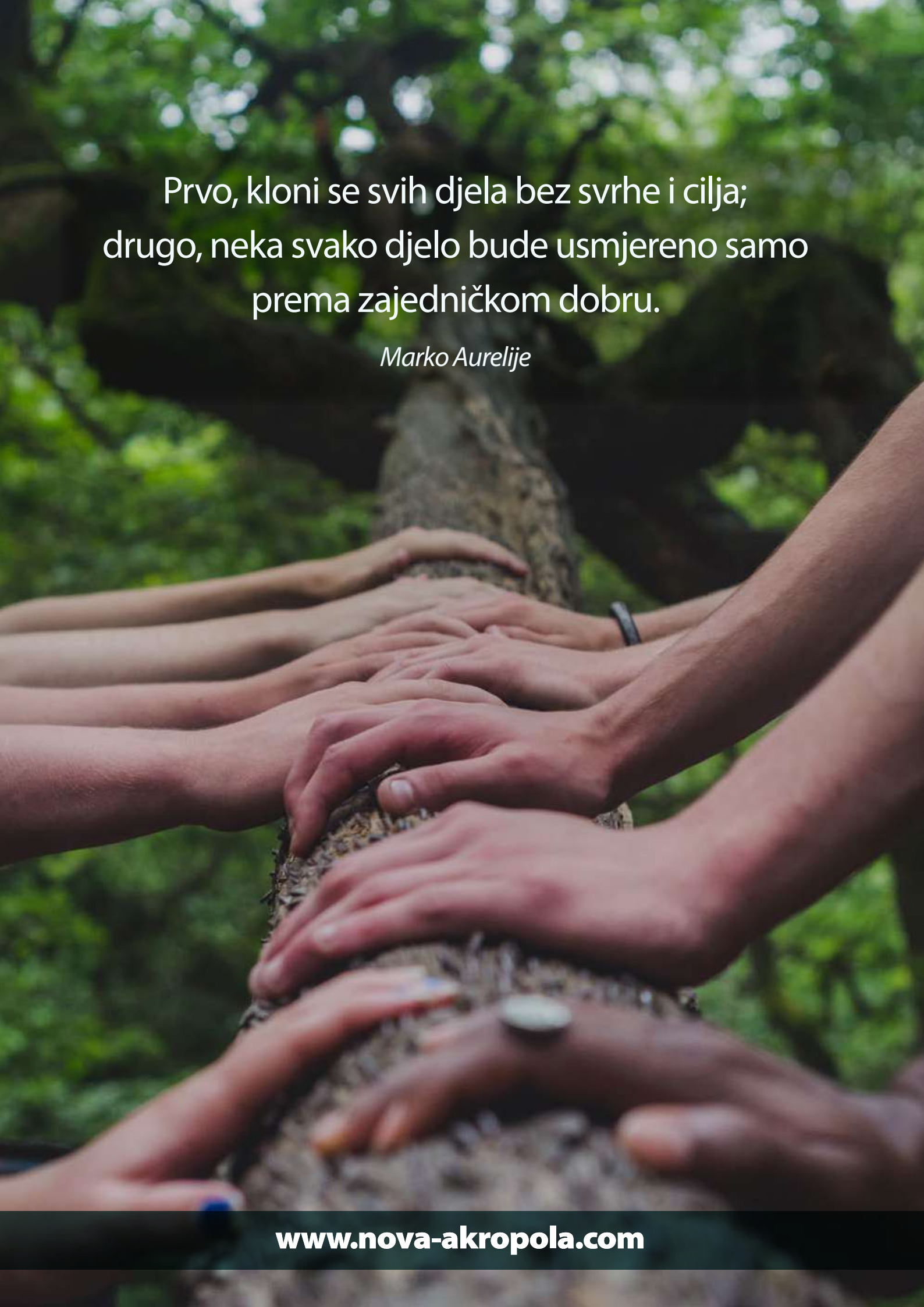
ne o jednom jedinom stablu. Zanimljivo je da je glavno deblo Velikog banjana počelo propadati nakon što su ga pogodila dva ciklona pa je 1925. godine uklonjeno, no zdravi ostatak stabla nastavio se nesmetano širiti do danas.

Banjan je nacionalni simbol Indije. Nalazi se u središtu mnogih sela, a u nekim slučajevima su oko ovih stabala izrasli i čitavi gradovi, primjerice grad Vadodara u Gudžaratu. Sam po sebi čini jedan ekosustav, stanište je pticama, šišmišima, majmunima, zmijama, gušterima, insektima. Kao golemi suncobran i kišobran tamnozelenih kožnih listova koji u indijskom tropskom podneblju štiti od sunca i kiše, simbol je zaštite i prirodno mjesto susreta. Također personificira svemir koji neprestano raste i razvija se, mijenja i obnavlja. Izrasta iz sićušne sjemenke i stvara nastanjivi svijet. Drevni indijski mudraci poslužili su se tim paradoksom u paraboli koja nezamjetnu moć u sjemenki banjana uspoređuje s Atmanom¹, nevidljivom biti koja je za hinduse sadržana u svemu što postoji. ☸

Priredila: Ines Bakalar-Milatić

¹ Razgovor mladog Svetaketua s ocem, *Čandogja Upanišada*: *Ti ne vidiš tananu bit, a ona i jest stablo nyagrodhe.*

Prvo, kloni se svih djela bez svrhe i cilja;
drugo, neka svako djelo bude usmjereno samo
prema zajedničkom dobru.

Marko Aurelije